GEORGII ERNESTI STAHL,

D. PROF. PUBL. ORDIN. h. t. FACULT. DECANI,

PROPEMPTICON INAUGURALE

QUIS BONUS THEORETICUS, MALUS PRACTICUS.

SI illæ *Artes*, quæ *manuum* immediato adminiculo perpetrantur, adeoque agilitatem versatilem harum requirunt, ex solâ *speculatione* ad perfectam habilitatem perdisci non possunt; sed longo & multiplici *exercitio* opus habent, neminem quidem ejus rei admiratione tactum iri, certo confidimus. Si verò talis *Ars* detur, quæ actus suos per organa *emissitia* perficere possit, neque illorum aliam *directionem* adhibere necesse habeat, nisi solam *opportunitatem* temporis, & *proportionem* mensuræ; & potissimam suam partem, consistat in *selectu* tantum *judicioso* potius, quàm ullâ *applicationis* difficultate: Ea cur speculatione, *intellectu*, inquam, & *memoriâ*, tota hauriri & comprehendi non possit, cuilibet mirum fore, non dubitamus. Est verò hujus generis Ars, ipsa *Medicina*. Nuspiam utitur hæc *manibus*, nisi in sola *Chirurgiâ* instrumentali, à quâ proinde hic tantisper abstrahimus. In *pulsus* exploratione, longè plus *judicii* quàm *enchiriseos* requiri, nemo ambiget. Deprehendit verò *subjectum* suum, partes affectas, vel *sensu* satis crasso, vel *judicio*; *speciem* læsionis, partim *sensu* etiam parùm subtili, maximam partem verò *judicio*: *Modum* eam corrigendi assequitur vel solo magis *judicio*, vel *solâ* magis *memoriâ*, in *experimentis*, vel utrisque: Modum *adhibendi*, ratione *temporis* morbi, ratione *doseos*, ratione *regiminis* conjungendi, ratione mutuæ *subordinationis* diversorum Medicamentorum, exsequitur undique, partim *memoriâ*, secundum experientiam, partim *judicio*. Hæc omnia cur non *mente* & *intellectu* comprehendi, *memoriâ* retineri, ex eâdem depromi, & quolibet tempore in effectum deduci valeant, nemo ullam difficultatis rationem perspexerit. Sed *optimi Theoretici, sunt pessimi Practici. Est Vir profundè doctus*, Es ist Schad um den Mann / hat trefflich wohl studiret / hatt aber kein Glück zur Praxi: in der Theorie läßt sichs trefflich hören / aber in der Praxi geht es gar nicht an &c. vox populi, vox Dei. Et profectò verum est; & valet hic, si uspiam: *Interdum populus rectum videt, est ubi peccat.* Unde vero hoc malum, non certè *speculativum*, sed practicum experimentale? Non philosophabor, neque Rhetoricabor, sed nudè & planè totam rem dicam.

Theo-

Theoria Physica, nuda & sola, pessundat *Medicinam*, si loco *Medicæ Theoria* hauriatur. Quid appellem *Theoriam Physicam*, & quomodo ipsam distingvam à *Medicâ*, quæretur? Dicam. *Physica* tota hodiè in eo est, ut pro fundamentis rerum, agnoscat & consideret *materiam* earum, & *motum*. In *materia* individualiter, *figuram* & *magnitudinem*; aggregativè, *situm*, *porositatem*, *densitatem*, *pondus*, elasticitatem &c. Fatetur interim, quod ne quidem *sitûs* in aggregatione, nedum *magnitudinis*, & *figuræ* in individuis, veram determinationem, ullatenus definire possit. Cùm verò *motuum* diversitates, his rebus, tanquam fundamentis nitantur; imò, cum omnes *motus*, non nisi ab uno corpore in alterum *communicari* & *transmitti*, & concursu perpetuo mutuo, *continuari*, in tota rerum naturâ videamus; est inde, quod, cum habitum ad *motum* ignoremus, etiam *speciem motus à priori* dignoscere minimè valeamus. Unde sanè, non nisi purè *à posteriori*, magis suspicari, & probabiliter supponere, quàm ullo modo *deprehendere*, dijudicare, *demonstrare*, hic valemus. Fundus verò mali est, quod hanc necessariam *à posteriori*, ab Experientiâ, subsumptionem, frequentissime fastidit atque negligit nostra ætas, & loco veræ, observationi respondentis, *actualis* historiæ, & ejus debitæ applicationis ad regulas *figuræ* & *motus*, nihil nisi *probabilitatem* hypotheticam denique efformat, quæ ipso *actu* & experientiâ, non reperiatur. Sed absit, ut nos his brevibus profundiùs committamus. Ad nostram rem hoc dicendum est, quod, dum hodierna *Anthropologia* & *Anatomia*, magis unicè in scrutinio *structuræ* partium subsistit; ejusq; habilitatem *passivam* ad *motus*, omnibus adminiculis spectitat: *motus* verò, ut *activi*, directi, destinati, circumstantias *à priori*, *tempus* incipiendi, *gradum* impellendi, *proportionem* utriusque non solùm ad partem immediatè *motam*; sed & ad humorem per hanc *movendum*; *mensuram* durationis, *energiam*, *constantiam*, *tenorem*, *continuationis*, &c. hæc omnia, inquam, dum negligit, quid proinde ad universam historiam de homine, *veri*, nedum *solidi*, aut *connexi*, percipere, intelligere, deducere possit, in propatulo est. Quis enim v. gr. à *magnitudine*, aut *figurâ*, particularum é quibus: *dentes* efformantur, aut ex ipsorū *dentiū*, *proportione*, rationē reddet, cur *dentes anteriores*, intrà dimidium *primi septenarii* succrescant, ab eo ad *dimidium secundi*, excidant, & alii in ipsorum locum succedant? Quod *fœmina*, ordinariè ante *sesqui-septenarium* ta-

aut *ſecundi* exitum, non incipiat *parere*; poſt *ſeptimi* ſeptenarii finem, non pergat? *Vir* verò, vel ad *ſesqui-ſeptenarios*, *generare* valeat, ſi ſanus ſit, neque tamen & ipſe antè *ſecundi* confinia incipere poſſit? tantòminus ex ullâ ratione ſtructuræ innotuerit, cur in gravibus, quos *acutos* dicimus, morbis, *ſeptenarium* dierum, ad *horas* usque exquiſitè, ſervent *motus*; ubi profectò non parva erit implicatio, ſi *Febrem*, abſolutè *morbum* dicas, & *motus* illos, ut puram *paſſionem* corporis conſideres. Adſcribenda erit illa definita *menſura*, *materiæ*; quod ex nullo undique fundamento probabile; vel *ſtructuræ*, quod æque ac ſuperiora, nullo modo demonſtrabile; vel alii *agenti* principio, quod non placet, neque cum *Hypotheſibus* conformabile. Centum talia enumerarem, niſi Charta & tempus diſſvaderet. Interim, dum hæc in *Phyſica Theoriâ* receptâ, ſi non negliguntur, non tamen niſi ſtrictim & *ſuperficialiter* memorantur, ingens profectò *hiſtoriæ Anthropologicæ*, & notitiæ *Medicæ* detrimentum accreſcit. Do exemplum in ſubſtratâ materiâ. Adoleſcens 18. annorum, cætera benè ſanus, incipit repentinis *Odontalgiis* affici; *Medicus*, ad parentum indulgentiam officioſus, *purgat*, *ſudores* injungit, ſopit *maturè*; poſt aliquod tempus, recurſant dolores, laxat cum Epicraſi, dat Sanguinem mundificantia, Catarrhalia, *ſopit* iterum: Non diu poſt recrudeſcentes dolores, *ſopit* ampliùs, & hoc ſæpiùs: repullulantes ſubinde dolores, ſpernunt tandem mediocrem quoque Narcoſin: Svadetur deniq; V. S., adhibetur, ſed incaſſum. Adoleſcens, non parum contribuentibus *Narcoticis*, fit notabiliter *Hypochondriacus*. Interim *tument* perpetuo extremitates poſteriores internæ maxillarum: tandem, poſt & inter varias medicationes, perrumpunt ultimi *maxillares*, *genuinos* & *ſapientiæ* vocant, dentes; tunc demum longioribus intervallis, neque ferè niſi ſub manifeſtis *Catarrhalibus* accidentibus, redeunt dolores. Vertentibus verò annis quo tempore *Vena ſecta* fuerat, variis modò *Catarrhalibus*, modò *Spasmodicis*, modò *inflammatoriis* æſtuoſis, doloribus, exercitus juvenis, non niſi reasſumpta V. Sne commodè ſublevatur: & ita prompto ſucceſſu eidem mancipatur. Hic ſanè, ſi Medicus ſuſpicionem talis *dentitionis* habuiſſet, Emollientibus, Relaxantibus, Nitroſis, Diſcutientibus Camphoratis, imò ſi nihil aliud, ipsâ patientiâ, commodiſſime ſublevaſſet patientem, quoad tandem

den-

dentes extrusi fuissent: quem illà intempestivâ *conturbatione*, contrariâ *consopitione*, & non necessaria V. Sne, incommodissimè excogitavit, & in Servitutem V. S., imò variam morbidam dispositionem conjecit.

Sed quid exemplis prolixis opus est. Quis non videt, quod illa notitia *historica*, quæ quidem *numerum*, *figuram*, *structuram* partium corporis percenset, sed *habitum* earum ad *morbos*, & hinc ad *curationem*, non attingit, *Physica* quidem sit, & ad *scientiam* pertineat, non verò *Medica*, ut artificem instruat, *quid* & *quomodo* juvare debeat. Brevibus repeto quædam. Structura *Mæandrorum auris*, *incudis*, *mallei*, *stapetis*, & insignis inventi! *orbicularis ossiculi*, si nescirentur, *Physicam* historiam omni modò *mancam* redderent: *Medicinam* non plus impedirent, quàm nives antè decem annos fusæ. *Figura* humoris *crystallini* & *vitrei*, imò plura alia in *oculi structurâ*, si in *Physicâ* nescirentur, dehonestarent certè notitiam & historiam: *Medicinæ* quid detrimenti inde accideret? Intima *structura fibrarum* muscularium, distributio per ipsas *nervulorum*, & tenerrimorum *vasorum*; tot subtiles *lymphales* ductus & vasa, innumerabiles in *cute glandulæ*, textura fibrillaris, *reticularis*, ejus & aliarum membranarum, in *scientiâ* Physica, *sciri* debent: in *Medicinâ* oboli pretium usu non faciunt. Nihil verò impedit Medicam, *Theoria Physica sani* corporis: *Læsi*, seu *Pathologia* purè *Physica*, gravissimè confundit & conturbat. Hæc est illud scandalum, quod vel *impossibilibus*, vel *inanibus*, vel non rarò *ridiculis*, *indicationibus*, *intentionibus*, *inventionibus*, exponit Medicum; hæc est, quæ *incertum*, in consilio, *trepidum* in experimento, *infelicem* in effectu, & Praxi, reddit Medicum. Fundamentum totius mali in eô situm est, quod *Physica* talis *Theoria*, Mechanismi *corporei* unicè avida, *Mechanismum* seu potius *Organismum* MOTUUM, *tempus*, *gradum*, *directionem*, *finem*, & *energiam* atq; *activitatem* ad peragenda ea, quæ ad corporis *conservationem* pertinent, silentio prætereat; & quia *scientiam* eorum sperare non potest, etiam *notitiam* & *historiam*, dissimulet. Interim *Medici* primum fundamentum hoc est, quod sciat, *Motibus* omnia in corpore fieri, *motuum* & *plurimas* esse, & *gravissimas* læsiones, *motibus* in effectum deduci *medicamenta*, *motus* esse *restituendos*, *per motus* esse sanandum: ad horum *tempora*, *gradus*, *directiones*, *intentiones* seu fines, attendendum esse: hos non temerè *impellendos*, *sup-*

primendos, *perturbandos*: hos efficacisſimè alterari *animi motibus*, ſeu pathematibus, idq; immediatè, ne per ſomnium alterata *parte*: horum, citrà *corporalem* connexionem & communionem partium, eſſe *conſenſus*: horum eſſe *conſvetudines*: horum eſſe *hæreditarias* diſpoſitiones: horum eſſe ſpeciales quaſi *decubitus* ad diverſa loca, ſecundùm diverſitatem *ætatum*. Huic *Theoriæ*, non modo *hiſtoricè* veræ, ſed *ſcientificè* connexæ & cohærenti, & conſpirationem *motuum* ad *conſervationem* & *reſtaurationem* corporis; *emotionem*, *expugnationem*, rerum noxiarum: ſuperſtruere ſuam *methodum*, juxtà eam ſuggere ſubſidia ſeu *remedia* ſubordinare *tempus* adminiſtrationis, poteſt, imo *debet* Medicꝰ, neglecta, ut Medicus, *ſtructuræ*, *texturæ*, ſubtiliſſimæ, Microſcopia & Micrologiâ. Breviter, *Phyſica* eſt illa *Theoria*, quæquidem *veram*, *tenerrimam*, *intimam*, *Structuram* partiũ, & habitum hujus ad earum uſum, curioſè, operosè, jucundè, ſpectat: *Læſionum* quoque modum ſubtilem *corporalem*, vel verè, vel hypotheticè, ſcrutatur: interim illud in *paſſionibus*, quod *Medicus Methodô* ſuâ attingere poſſit, & quidem veraciter, & conſentiente conſtanti experientiâ, præſentiſſimè, directè, immediate ita attingere & mutare valeat, hoc, inquam, vel non attingit, vel non ſecernit, aut ad uſum quaſi ſeligit; ſed potiùs illa unicè ſpectitando, quæ *Medici* & *Medicamenti* directam contrectationem non ferunt, vel *inutilis* eſt Medico, vel eundem de omni *ſcientificâ Pathologiæ* & *Therapiæ* connexione, deſperare cogit, & ad nudas *Empirias*, generaliſſimas *Therapias*, fallaces, & perbreves *palliationes*, adigit. Dedi exemplum in Diſputatione de *Avtocratia Naturæ*, de quolibet *vulnere*; quomodo ejus *Phyſico-Anatomica* Pathologia exquiſitiſſima, ad *curam* inſtituendam & abſolvendam, exquiſitiſſimè ſupervacua ſit: Et poſſent ejus generis centum ſpecimina facilè produci, quorum plurima *nullam*, non pauca *falſam* indicationem ſeu ſuſpicionem practicam hactenus ſuppeditarunt: quædam etiam ad temerarias; non modò alienorum, & *intempeſtivorum*, ſed noxiorum *motuum*, provocationes & conturbationes, Practicos hujus turbæ ſeduxerunt: Sed ſufficiat, digitum intendiſſe. Hæc eſt illa *Theoria*, quam ſuo loco & uſui relictam, nullatenus rejicio; utpote *curioſitatis*, *operoſitatis*, *Polyhiſtoriæ*, damnatarum, non niſi per calumniã inſimulandus. E *Medico* verô foro, ſollicitè & vigilantisſimè exterminandã eſſe, cenſeo; & benè cavendũ, ne nobis non ſolùm nihil proſit, ſed reverà *obſit*, dũ vel machina-

men-

menta *corporea* supervacua persvadet, aut *intempestivas* commotiones inducere quasi jubet, quæ *positivè nocent*: aut debitarum, intensionum *Vitalis motus*, pro ipso *morbo* imperitè explicatarum, cohibitiones, oppugnationes, inversiones suscipere facit: gravissimo, & irreparabili sæpenumerò, damno. *Medicam* verò *Theoriam*, illam dicò, duco, commendo, quæ *motus* maximè attendat, quomodo iidem modò à *corporalibus* læsionibus, reverà *passivè* turbentur, modò *activè*, contrà tales læsiones, intendantur & exacerbentur; quibus corporis habitibus, seu *temperamentis*, quibus *vitæ generibus*, quibus anni *tempestatibus*, quibus *ætatibus*, quibus *consvetudinibus*, quibus *prægressis* morbis, aut pathematibus, accidant, succedant: ad quem *exitum* pervenire *possint* non modò, sed & communiter *soleant*. Quos *motus* requirat conservatio sanguinis, & per hunc, corporis; quos *motus*, *abundantia* ejus, aut suffocet, aut provocet: quid sequatur ex his rectè *succedentibus*, quid ex iisdem *non satis* succedentibus: Quid ex iisdem *intempestive* represfis, obnubilatis, consopitis; aut *alieno* tempore exstimulatis, &c. morbidi motus, quorsum solenniùs *vergant?* quorsum commodiùs *ducantur*? quàm facilè *recrudescere*, quàm constanter *perennare*, quem *ordinem* servare, quomodo *interturbationes* tolerare soleant. Qui ita *speculatus* fuerit, *Theoriam Medicam* nancifcetur, *connexionem* scientificam inveniet, & *Practicus* ita certus inde evadet, ut & ipsa *cura*, & perita *Prognosi*, ista artis, hàc scientiæ Medicæ, veritatem monstrare & asserere possit. Hæc *Theoria*, non speculationibus de *potentiis*, sed experientiæ de *actu*, superstructa, antiquabit illas exprobrationes, quas suprà adduximus, *quod bonus Theoreticus, tamen malus Practicus* esse possit: Dummodò utique *materiæ Medicæ*, & ejus ad has res efficaciæ; non modò memoriam, sed & exercitatum judiciosum selectum, conjunxerit. Summa verò, & princeps *Theoriæ Medicæ*, pars, quæ Praxin infelicem impedire possit, aut neglecta, hanc post se trahat, est *Benedictionis divinæ* imploratio, & grata agnitio bonitatis ejus, in energia medicamentis concefsâ, elucescentis. Præfari hæc libuit Solenni commendationi, quam meretur Vir Juvenis Doctissimus

DN. ANDREAS CHRISTIANUS RHETIUS,

Medicinæ Candidatus dignissimus,

Natus is est Arnstadii, Celsissimorum Comitum Schwarzburgicorum Sede. Patrem habuit Virum Excell. & Experientissimum DN. JEREMIAM RHETIUM, Med. Licent. & Physicum t. t. Arnsta-

ſtadienſem ordinarium. Matrem BARBARAM CATHARINAM, DN. CHRISTIANI GUNTHERI FRICCII, Secretarii Celſ. Comitum meritisſimi, Filiam, Matronam honeſtisſimam. Orbatus quidem optimo patre, admodum puer; Avum tamen charisſimum, cum dilectisſimâ Matre, Deo propitio retinuit, à quibus & educatus eſt, atquè ad pietatem virtutemquè inſtructus, & Virorum proborum doctorumquè Informationi commiſſus eſt; ut ad Studia literarum præpararetur, eorumque principiis imbueretur. Inter quos gratâ mente celebrat Viros Præcellentisſimos, DN. M. JOHANNEM FRIDERICUM TREIBER, Rectorem Spectatisſimum, & DN. JOHANNEM NICOLAUM FREITAG, Con-Rectorem meritisſimum. Horum fide atque curâ, in Diſciplinis liberalibus & Philoſophicis abundè inſtitutus, tandem anno 1694. Halam noſtram ingreſſus, ſtudioquè Medico ſeſe addicens, manuductione Profesſorum, ſtudio & induſtriâ ſuâ ſummâ, uſus eſt. Audivit Excell. D. D. HOFFMANNUM in obſervationes Poterii publicè commentantem: Phyſica Principia, & productiones atquè actiones Corporum Naturalium, Curioſis Experimentis illuſtrantem: nec non Corpora Humana utriusvis ſexus, Anatomicè perſcrutantem. Meum latus nunquam deſeruit, quoties quidquam audire, videre, perquirere, occaſio tulit. Auditor perpetuus in Phyſiologia, Pathologiâ, Therapiâ, Materiâ Medicâ, Praxi: Tam Curſus quem vocant ordine, quam iterum publicis privatisquè Lectionibus, Commentationibus, Collegiis. Spectator in Anatomiâ publicâ, Zootomiis privatis, Chymico Collegio duplici: Comes in Botanoporiis frequentisſimis. Solers, asſiduus, induſtrius, ſobrius, modeſtus: Civis Academiæ noſtræ probitate & honeſtate nemini omnium ſecundus. His gresſibus emenſus ſtudiorum ſtadium, metam attigit. Comprobavit profectus ſolidos & laudatisſimos duplici Examine ſolenni. Diſputatione publicâ Practicâ, de MORBIS HABITUALIBUS, ad huc ſemel publicè promptitudinẽ ſuam demonſtrabit. Inde LICENTIAM Honores ac Titulos ſummos in arte adeundi, Juribusquè & immunitatibus fruendi, impetrabit. Ad hunc actum ſolennem, Magnificum Dominum Pro-Rectorem, Excellentisſimos Academiæ Proceres, Illuſtrisſimos, Illuſtres, Generoſos, Clarisſimos, Hoſpites Fautores, Cultores, officiocisſimè & humanisſimè invito. P. P.

Sub ſigillo Facultatis d. XIV. Maji,
MDCXCVIII.

(L.S.)